

Izbija vsek dan razen sobot, nedelj in praznikov.
Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays.

PROSVETA

Uredniški in upravniški prostori:
2657 South Lawndale Ave.
Office of Publication:
2657 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LETO—YEAR XXXVI. Cena lista je \$6.00 Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO 23, ILL., TOREK, 23. MAJA (MAY 23), 1944 Subscription \$6.00 Yearly STEV.—NUMBER 101

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Ljute bitke na italijanski fronti

Vojne operacije obnovljene pri Anziju po več tednih odmora. Nemško poveljstvo poslalo šest vojaških divizij v boj proti italijanskim gerilcem, ki so se pridružili jugoslovanskim partizanom.—Rusi ubili osemsto sovražnikov v bitki pri Stanislavu.—Ameriški letalci potopili tri japonske vojaške transporte. Novi bombni napadi na japonske baze na otokih Kurilske grupe

Neapel, Italija, 22. maja.—Nemško poveljstvo je zagnalo zadnje rezerve v ljute bitke proti zavezniški sili na fronti južno od Rima. Izgleda, da se je odločilna bitka za posest južne Italije pričela. Maršal Albert Kesselring je vrzel vsa razpoložljiva sila v operacije proti oddelkom pete ameriške armade, ki so udri v Terracino, pristanišče na mestu, 24 milj od Anzija. Ti so se morali umakniti pod pritiskom sovražnika. Enote osme britske armade so v akciji v dolini ob reki Liri. Zasedle so eno nemško vojaško trdnjavo, dve pa obkrožile.

Neapel, Italija, 22. maja.—Vojne operacije so bile obnovljene na fronti pri Anziju, kjer ni bilo nobene akcije več tednov. Oddelki pete ameriške armade so nasokčili pozicije nemške sile na južnovzhodni strani Cisterne.

Na severnem koncu glavne italijanske fronte je v akciji osma britska armada. Oddelki te so prodri do utrdb Hitlerjeve linije v dolini ob reki Liri. Zdad naskakujejo glavne trdnjavske točke.

Nemci še drži Aquino, šest milj zapadno od Cassina, toda zavezniški so zasedli letališče in druge postojanke v bližini. V hribih na severni strani doline in v ozadju Cassina so v akciji poljske čete. Okupirale so Santo Lucio in zdad prodirajo proti Pizzo Cornu.

Francoske čete so zasedle Campodimelo ob strateški cesti Itri-Pico. Operacije čet podpirajo zavezniška bojna letala z bombardiranjem nemških pozicij.

Uradno naznanilo pravi, da je moralo nemško poveljstvo poslati šest izmed 25 vojaških divizij iz južne in centralne Italije v severno Italijo proti italijanskim gerilcem, ki so se pridružili jugoslovanskim partizanom. Italijani in partizani razbijajo nemške komunikacijske zveze.

General Harold Alexander, vrhovni poveljnik zavezniške oborožene sile, je naznanil, da so italijanski gerilci presekali železniško progo v bližini Verone v dveh krajih in iztirili dva nemška vojaška vlaka.

Na ozemlju pri Leccu, 39 milj severovzhodno od Milana, so italijanski gerilci napadli konvoj nemških tovornih avtov in jih več razbili.

London, 25. maja.—Tri tisoč britskih in ameriških bojnih letal in bombnikov je metalo bombe na nemška mesta in industrijska središča ter nacistične baze v Franciji, Belgiji in Holandiji. Duisburg, nemški industrijski center v Porenju, je bil med drugimi mesti tarča bombardiranja iz zraka.

Čez dvesto ameriških letalih trdnjav in bombnikov je sipalo bombe na Pas de Calais in okolice, Francija. Američani so vrhli čez tisoč ton bomb na to ozemlje v teku napada. Vsa ameriška letala so se srečno vrnila v svoje baze.

Ameriške in angleške bombe so padale tudi na Brest, Coblenc, Nemčija, in Hasselt, Belgija. V spopadih v zraku so zavezniški sestrelili najmanj 85 nemških letal.

Moskva, 22. maja.—Čez 800 Nemcev je padlo v bitkah z Ru-

si pri Stanislavu, južnovzhodna Poljska, se glasi poročilo s te fronte.

Bitke divjajo tudi ob reki Dnjester na severozapadni strani Tiraspolja. Na drugih frontah se položaj ni izpremenil.

Kandy, Cejlon, 22. maja.—Ameriški letalci so potopili tri japonske transporte z vojaškimi četami, ki so skušale pobegniti iz severne Burme, vred. Glavni stan generala Josepha Stiweilla, poveljnika ameriških in kitajskih čet, je naznanil delno okupacijo Mjitiikine, japonske vojaške trdnjave.

Naznanilo pravi, da je čez 25,000 Japoncev padlo v bitkah z ameriški in kitajskimi četami v zadnjih osmih tednih. So di se, da japonska oborožena sila v Burmi še šteje okrog 75,000 mož.

Ameriški letalci so razdejali japonsko radiopostajo na otoku Pratasu, 190 milj južnovzhodno od Hongkonga. Napadli so tudi japonski konvoj in potopili tri japonske parnike, šest pa poškodovali.

Pearl Harbor, Havaji, 22. maja.—Glavni stan admirala Chesterja W. Nimitza poroča, da so ameriški letalci metali bombe na japonske mornarične in letalske baze na otokih Ketoi, Šumusi in Šimašuri. Ti spadajo v Kurilsko otoško grupo. Otok Ketoi leži samo 400 milj od japonske celine.

Bombe so razbile več vojaških naprav in zanetile požare. Vsa letala so se vrnila v svoja oporišča po izvršenem napadu.

Profesor Lange obiskal Stalina

Poljska bo igrala važno vlogo v Evropi

Moskva, 22. maja.—Profesor Oscar Lange, ki je poučeval na univerzi v Krakovu in je prišel v Rusijo iz Chicaga, je povedal, da je imel razgovor s Stalinom zadnje sredo.

„Na sestanku s Stalinom sem govoril o vtiših, ki sem jih dobil o poljski armadi in položaju Poljakov v Rusiji,“ je dejal Lange. „Stalin je rekel, da bo Poljska igrala važno vlogo v Evropi in da je močna Poljska v interesu Sovjetske unije. Razgovor se je vršil v navzočnosti zunanega komisarja Molotova.“

Lange je poudaril, da je sovjetska Rusija popolnoma odkritična napram Poljakom in da želi, da dobe tako vlado, ki bo lahko upravljala poljske pokrajine, katere osvobodi rdeča armada. Poljsko armado v Rusiji tvorijo tjudje, ki imajo svoje ideje in kateri so proti povratku predvojnega režima.

Bomba ubila bivšega poljskega premierja

London, 22. maja.—Radio Berlin poroča, da je bil dr. Leon Kozlowski, bivši poljski premier, ubit, ko so ameriški letalci bombardirali Berlin. Drobcji bombe so ga zadeli, ko je stal pred svojim hotelom. Kozlowski je bil premier in notranji minister, ko je Poljska podpisala nenapadalni pakt z Nemčijo.

Komunistična stran-ka reorganizirana

Konvencija osvojila novo ustavo

New York, 22. maja.—Earl Browder, tajnik ameriške komunistične stranke, je na konvenciji, ki se je pričela zadnje soboto v tem mestu, predlagal reorganiziranje in novo ime. Predlog je bil sprejet in stranka se zdaj imenuje Komunistična politična zveza. Kot taka bo podpirala kampanjo za ponovno izvolitev Roosevelta za predsednika Združenih držav.

Konvencija je sprejela novo ustavo, ki med drugim določa izključitev članov, ki se udeležijo prevratnih aktivnosti proti ameriški demokraciji. Ustava pravi, da namen organizacije je „organizirana soudeležba članov v političnem življenju naše dežele in kooperacija z drugimi Američani v naporih za napredek in zaščito interesov Amerike in ljudstva.“

Na konvencijo je prišlo 400 delegatov iz 44 držav, ki reprezentirajo 80,000 članov. Browder je v svojem govoru naglasil, da je odločitev stranke zgodovinskega pomena in v interesu narodne enotnosti.

Avtna unija ignorirala apel

Stavka v tovarnah se nadaljuje

Detroit, Mich., 22. maja.—Krajevna unija združenih avtnih delavcev, včlanjena v Kongresu industrijskih organizacij, se je uprla odloku in apelu vojnega delavskega odbora, naj prekliče stavko v šestih tovarnah Chrysler Motor Corp.

Člani unije so na masnem shodu z veliko večino odglasovali za nadaljevanje stavke. Ta je posledica konflikta med unijo voznikov Ameriške delavske federacije in unijo CIO.

William Jenkins, predsednik avtne unije, je dejal, da se je 75 odstotkov članov izreklo za nadaljevanje stavke, dokler ne bo 16 delavcev, katere je korporacija odslovila, zopet uposlenih.

ARMADA ZASEGLA TOVARNO WARD-VE KOMPANIJE

Akcija sledila izzivanju vojnega delavskega odbora

KONGRESNA PREISKAVA KONTROVERZE

Springfield, Ill., 22. maja.—Vojni department je na odredbo predsednika Roosevelta zasegel tovarno Hummer Manufacturing Co., podružnice Montgomery Ward & Co. Akcija je sledila, ko se je kompanija uprla odloku vojnega delavskega odbora, da mora podpisati pogodbo z mednarodno unijo strojnikov, včlanjeno v Ameriški delavski federaciji.

Vojaški častniki so vkorakali v tovarno večera popoldne, napelili letake z naznanilom o zasegi in razobesili ameriško zastavo na glavnem poslopuju. Strojniki so zastavkali pred 17 dnevi v znak protesta proti kompaniji, ki se je uprla sklenitvi pogodbe.

Stavka je ustavila produkcijo letalskih prituklin in ogrožila za toповe. V stavki je bilo zavojevanih okrog 500 delavcev.

Prevzem kontrole po armadi je bil izvršen mirno. John J. Saxer, upravitelj tovarne Hummer Mfg. Co., je prišel na pozorišče, pozdravil polkovnika Nelsona Talbotta, ki je v imenu vojnega departamenta prevzel tovarno, in mu zagotovil popolno kooperacijo. Talbot je pozneje izjavil, da bo Saxer obdržal svojo pozicijo in da ne bo nobene izpremembe v štabu ravnateljstva.

Uradniki unije strojnikov so po konferenci s Talbottom izjavili, da se bodo vsi stavkarji danes vrnili na delo. Zadevno izjavo sta v imenu uradnikov podpisala Joseph Winowski, načelnik odbora unije, in Walter Kaszinski, tajnik unije.

Zasega je bila odredjena na predvečer kongresne preiskave konflikta med Montgomery Ward & Co., unijo Kongresa industrijskih organizacij in vojnim delavskim odborom. Preiskavo bo vodil posebni kongresni odsek, čigar načelnik je kongresnik Ramspeck, demokrat iz Georgije.

Domače vesti

Oblaki

Chicago, Dne 20. t. m. so obiskali gl. urad SNPJ in uredništvo Prosvete Joseph Zavertnik iz Englewooda, N. J., in Mary Vasil, Frances Rozman in Mary Roshell iz Milwaukeeja, Wis.

Umrla v bolnišnici

Aurora, Ill.—V bolnišnici St. Joseph je 21. t. m. umrla rojakinja Marie Busse, rojena Pirc, za posledicami rane od krogle iz revolverja, ki jo je sama izstrelila. Pustila je baje pismo, v katerem pravi, da hoče umreti in si je zato končala življenje. Vzrok ni znan. Stara je bila 42 let in doma je bila od Jesenice na Gorenjskem. Njen mož Frank Busse se je smrtno ponesrečil v avtni koliziji pred poldrugim letom.

Is Clevelanda

Cleveland, O.—V državni bolnišnici je umrl John Verhovec, po domače Kovačev Johan, star 65 let in doma iz vasi Zaklanc pri Vrhniki, odkoder je prišel v Ameriko pred 41 leti. Zapušča eno hčer, enega sina, eno sestro in enega brata, v starem kraju pa tri brate.

Orlemanski imel mašo v svoji cerkvi

Springfield, Mass., 22. maja.—Rev. Stanislav Orlemanski je imel prvo mašo v svoji cerkvi, odkar je škof Thomas O'Leary preklical suspendiranje duhovnika, ker je odpotoval v Moskvo brez dovoljenja avtoritet katoliške cerkve. Orlemanski je imel dva razgovora s Stalinom v Moskvi. On je prečital naznanila, ni pa omenil svojega obiska Moskve in ne suspenzije.

Nemci ustrelili 47 zavezniških letalcev

London, 22. maja.—Zunanji minister Anthony Eden je informiral parlament, da so Nemci ustrelili 47 angleških, kanadskih in drugih zavezniških letalcev, ko so skušali pobegniti iz ujetniškega taborišča v bližini Dresdena. Edenovo naznanilo je izzvalo silno ogorčenje. Vladni krogi in javnost so obsodili dejanje kot brutalen zločin, za katerega bodo morali Nemci plačati kazen.

Kontrola cen na operacijski mizi.

Kampanja za priznanje jugoslovanskega odbora

General Mihajlovič odstavljen kot vojni minister

PARTIZANSKE ENOTE V OFENZIVI

Bari, Italija, 22. maja.—Maršal Tito je v razgovoru z Josephom Mortonom, dopisnikom Associated Press, izjavil, da njegova osvobodilna armada in jugoslovanska ljudstva hočejo ne samo materialno pomoč od zaveznikov, da bodo lahko vodila borbo proti nemški oboroženi sili, temveč tudi priznanje narodnega osvobodilnega odbora kot jugoslovanske vlade. Dejal je, da odbor še ni formalno vprašal Velike Britanije, sovjetske Rusije in Amerike za priznanje, ki bi ojačilo borbo proti sovražniku, toda ugovorov proti priznanju je manj.

Tito je izrazil svoje stališče v odgovorih na serijo vprašanih mu vprašanj. V teh je naglasil, da bi moral odbor za narodno osvoboditev dobiti zlato jugoslovanske državne banke v tujini, bojne ladje, katere so zasegli Italijani in jih potem izročili zaveznikom, kakor tudi parnike trgovske mornarice, katere poseduje ubežna vlada kralja Petra, katero on ne priznava. Jugoslovansko ljudstvo dobiva pomoč od zaveznikov, dočim zavezniški letalci podpirajo operacije partizanov proti sovražniku. Tito je rekel, da je hvaležen zaveznikom za pomoč, toda partizani potrebujejo več. Dobili bi radi tanke, protitankovske topove, bojna letala in živila.

„Nemci so s sodelovanjem domačih izdajalcev uničili dvajstinko vseh prebivalcev Jugoslavije,“ je dejal. „Oplenili in otopali so ljudi živine in požgali ter razdejali veliko številno vasi in naselbin. V zadnjih treh letih je bilo ubitih 110,000 vojakov osvobodilne armade v bitkah z Nemci, toda oni niso padli zaman. Rešili so življenja tisočim ljudem. V Jugoslaviji je štiriinajst nemških divizij, štiri bolgarske in okrog 130,000 hrvaških domobrancev in ustašev, okrog 15,000 Nedičevih pristašev in okrog 16,000 četnikov, ki se bore proti partizanom.“ Slovenski kvizling Rupnik ima okrog 12,000 domobrancev. Poleg teh so različne policijske čete.“

Tito je dalje rekel, „da smo storili vse, kar smo mogli, da dobe zavezniški točne informacije o situaciji v Jugoslaviji, o borbi za osvoboditev, zaključkih profitašističnega sveta in glede jugoslovanske ubežne vlade, kateri smo odvzeli vse pravice.“

London, 22. maja.—Kralj Peter je odstavil generala Mihajloviča kot vojnega ministra v jugoslovanski ubežni vladi, z namenom, da potolaži maršala Tita, se glasi naznanilo. Možnost je, da bo ta pozicija ponudena Titu, ki pa je najbrže ne bo sprejel, ker bi to ojačilo monarhijo.

Tito je že večkrat naglasil, da mora jugoslovansko ljudstvo odločiti o obliki vlade po zaključku vojne. Možnost je, da bo pristal na kompromis in imenoval svojega pristaša za vojnega ministra.

Kralj Peter je odstavil člane vlade premierja Purica in poveljnik sestavo novega kabineta dr. Ivanu Šubašiču, bivšemu hrvaškemu banu, ki je nedavno došel v Anglijo iz Amerike. Dr. Šubašič je vodja hrvaške kmečke stranke in znan kot podpornik maršala Tita.

Formirana bo najbrže koalicijska vlada, v kateri bodo imele vse politične stranke svoje reprezentante.

Poročilo iz glavnega stana

Kritika federalnega delavskega odbora

Izneveril se je načelom Wagnerjevega zakona

Washington, D. C., 22. maja.—Kongres industrijskih organizacij, prijatelj federalnega delavskega odbora od ustanovitve, je zdad udaril ta odbor in ga obkolil, da se je izneveril načelom Wagnerjevega zakona. Očita mu med drugim neodgovornost in nerazumevanje vojnih problemov.

Glavno krivdo za to je CIO naprtil Gerardu Reillyju. Njemu pripisuje odgovornost za nove smernice in zatajitev temeljnih načel Wagnerjevega zakona.

Obdolžitev vključuje resolucijo, sprejeta na konferenci podpredsednikov CIO, katere stališče udeležila tudi predsednik Philip Murray in tajnik-blagovnik James Carey.

„Organizirani delavci z zaskrbljenostjo motrijo odloke in administracijske ukrepe odbora v vojnem času,“ pravi resolucija. „Ti odražajo umik od temeljnih načel in smernic in v bistvu odrekajo delavcem fundamentalne pravice na podlagi Wagnerjevega zakona, ki bi jih moral garantirati.“

Resolucija omenja tri slučaje, v katerih je delavski odbor canikal delavcem protekcijo na podlagi Wagnerjevega zakona.

Stavka lesnih delavcev na zapadu

Portland, Ore., 22. maja.—Okrog 1300 članov mednarodne unije lesnih delavcev se je izreklo za oklic stavke. Ti so uposleni na parnih žagah. Okrog 5000 gozdarjev že stavka v okrožju Puget Sounda. Stavka je protest proti vojnemu delavskemu odboru, ker ni hotel sankcionirati zvišanja plače od 90 centov na \$1.05 na uro.

Britski diplomat se ubil v letalski nesreči

Barcelona, Španija, 22. maja.—Ožgani ostanki letala, v katerem sta se nahajala A. F. Wellcken, britski poslanik v Madridu, in letalski častnik A. C. Caldwell, je bilo najdeno med pečinami gorovja Artigosa. Poročilo, da sta se oba ubila, ko je letalo treščilo na tla in se razbilo, je prej prišlo v Barcelono. Drugi detajli niso znani.

Wallace odpotoval na Kitajsko

Washington, D. C., 22. maja.—Bela hiša je naznanila, da je podpredsednik Henry A. Wallace na poti na Kitajsko kot diplomatski odposlanec predsednika Roosevelta. V Cungkingu bo obiskal generala Kaišeka. Wallace se bo ustavil tudi v ruski Sibiriji.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNICE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (izven Chicago) in Kanado \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrt leta; za Chicago in okolico Cook Co., \$7.50 za celo leto, \$3.75 za pol leta; za inozemstvo \$8.00. Subscription rates for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cook County \$7.50 per year, foreign countries \$8.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaslovnih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Glasovi iz naselbin

VESTI IZ PENNE

Conemaugh, Pa.—Dne 14. maja se je vršila seja postojanke št. 28 SANS. Zastopanih je bilo več društev in izvoljeni so bili nabiralec za posamezne naselebine. Naša postojanka apelira na slovensko občinstvo, da prispeva vsak po svoji moči in da gredo rojaki nabiralcem na roke.

Poročati moram žalostno vest, da je bil Louis Martinčič iz Park Hilla ubit v majni dne 11. maja. Bil je član društva 168 SNPJ in dolgoleten zapisnikar ter član bivše SSPZ. V rovu se je nad njim utrjala plast kamena in bil je na mestu mrtev. Bil je član tudi lokalna 6394 UMWA. Delal je za korporacijo Industrial Colliers. Star je bil 56 let in doma iz St. Ruperta na Dolenskem. V Ameriko je prišel leta 1908. Zapuščica žena, tri sinove in eno hčer. Dva sinova služita v ameriški mornarici. V Johnstownu zapuščica dva brata, Franka in Jerneja, v starem kraju pa mater in eno sestro. Pogreb se je vršil dne 16. maja na pokopališče Headrick ob veliki udeležbi.

Prizadeži družini izrekam v imenu društva naše iskreno sožalje.

Blas Brezovsek, 68.

ZA POMOČ BEDNIM

Elizabeth, N. J.—Da je v starem kraju veliko prapelnje, pomanjkanje in beda, si pač lahko predstavljamo vsi, ki količička razumemo tamkajšnji položaj. V ta namen, da se pomaga našemu ljudstvu, deluje naša pomožna akcija, dočim v političnem oziru vrši delo za osvoboditev našega naroda naša politična akcija. Še posebej pa se lahko pomaga s prispevki ubogim šolskim otrokom, ki so ostali brez staršev, tako se lahko pomaga tudi dijakom in učiteljem, ki se borijo v osvobodilni jugoslovanski armadi, kajti mnogi so izgubili vse.

Moja želja je, da bi nabirali ameriški Slovenci in Jugoslovani sploh prispevke v pomoč prizadetim otrokom in sirotam, da bi nadaljevali šolanje. Po vojni bodo potrebovali novih učnih moči, kajti pomanjkanje teh moči bo akutno. Nemški barbari, laški fašisti in madžarski sateliti so pomorili na tisoče učnih moči in drugih ljudi, dočim je na tisoče naše mladine v koncentracijskih taboriščih, drugi tisoči mladine pa se borijo v vrstah osvobodilne fronte z junaki partizani vred proti okupatorju in proti domačim kvizlingovom.

Kljub temu, da nisem več mlad in pri najboljšem zdravju, sem se odločil, da darujem \$10 v tako važen humanitaran pomožni sklad za izobrazbo in prehrano našega ljudstva. Po tega pa sem pripravljen dati moj prosti čas in poštne stroške v ta namen. Znano je, da so nacifašisti imeli zločinski namen uničiti učne moči, slovenski jezik in literaturo na Slovenskem s pomočjo nekaterih

izdajalcev in kvizlingov. Ampak ta nesramen načrt ne sme uspeti in ne bo nikdar uspel. Za to skrbijo partizani pod spretnim vodstvom maršala Tita, ameriška, ruska in angleška armada. Slovenija bo zopet vstala vsa prerajena, svobodna in demokracična v okviru federalizirane Jugoslavije!

Dalje je moja želja, da bi dobil na svoj nabiralno polo do 4. julija t. l. polno prispevkov od dobrih prijateljev in prijateljic. Zato apeliram na dobrosrčne rojake in rojakinje za majhen dar v ta namen, da se odpore naši mladini v starem kraju. Pomislimo, kako se bi mi počutili, če bi bili mi v taki nevarnosti kot naši ljudje v Sloveniji, ki že nad tri leta ječi pod peto krutega okupatorja. Smrt jim preti dan in noč, poleg tega pa nimajo zadostne prehrane ne oblačil, da ne govorim o prepotrebni higieni in drugih potrebščinah.

Zadevni prispevki naj se pošiljajo direktno Jugoslovanskemu pomožnemu odboru, slovenska sekcija, ali pa lokalnim postojankam, ne pošiljajte prispevkov podpisanimu. Jaz bom namreč nabiral prispevke samo v tukajšnjem okrožju za pomožni sklad, ki so namenjeni za izobrazbo in prehrano rojakov v starem kraju.

Andrew Sprogar, 756.

DELO V PAPIRNICI

Monroe, Mich.—V tukajšnji papirnici delajo kar naprej po šest dni v tednu, ponoči in podnevi, kajti obrat je razdeljen na tri shte, vsak sht po osem ur. Zadnje čase so dobili več raznih strojev, ki jih bodo v kratkem montirali ter tako pospešili obrat in seveda produkcijo.

Strojna produkcija gre jedrno naprej. Nove iznajdbe in izboljšave se vrstijo druga za drugo brez prestanka. Pri tem ni nobene meje. Pred nekaj dnevi so postavili kotel na svoje mesto, v katerem se kuha papir, dalje papir pomešaj s katranom, ki se ne da zmlati v mlinih. Tisti kotel je tako velik, da drži od pet do šest tonov papirja, poleg tega pa par sto galonov vode. Nato odpro paro in tako se kotel obrača in v njem se začne mehčati papir. Ta proces vzame okrog štiri ure, predno je tista papirnatna mešanica dobro skuhanja.

V kratkem bodo imeli dva taka ogromna kotla v tej tovarni in upam, da bosta lahko skuhanja dovolj mešanica za požrešne mlino. V pogledu raznih obratov, ki so v zvezi s to produkcijo, dokaj dobro napredujejo in delo gre hitro izpod pridnih delavskih rok, kakor bi bilo vse z maslom namazano. Največ sitnosti pa je s stiskalnicami, ki prešajo papir. Ni dneva, da se ne bi kaj polomilo pri stiskalnicah. Kar naenkrat kje kaj počiči, zahrešči, zdrobljeno kolesje pa se zakotali po tovarni in skače kot prerijaki kunci. Tako je s temi stiskalnicami, ki zelo ra-

de zastrajkajo in se ne zmenijo za vojne potrebe in naredbe.

Sedaj, ko se je v deželo prikradla pomlad, delavcev zopet primanjkuje. Mnogo delavcev se je namreč prišla pomladna vročica ali spring fever. Ampak je pač tako: ta delo pusti, oni pa ga nadomesti, nekateri pa si gredo svoje izmučene ude na sonce gret. Tisti, ki stalno delajo, pa preklinjajo, kajti delovodja jih sili, naj delajo po 16 ur na dan. Mene pusti pri miru, ker ve, da se jaz ne strinjam z nadurnim delom in da mi je osem ur dela dovolj.

Zadnjič sem obljubil delovodji, da bom spremenil moje pravilo ter da bom delal dva shta, da mu ustrezem. Ampak povedal se mu, da potrebujem počitka in da bom vsled tega najprej legel k počitku, četudi kar tu v tovarni, mi pa ne bo treba plačati stanarine za sobo. Na ta način si bom prihranil nekaj copakov. Vse tako izgleda, da te bi sedaj radi imeli uprezenega noč in dan, čim pa te ne bodo več potrebovali, pa greš lahko slepe miši lovit. Potem se bodo ponovile krušne linije, v katerih bodo delavci sline cedili. Kadar imajo dovolj dela, te hočejo z njim ubiti, kadar se pa kolesje ustavi, ker ni naročil, te pa hočejo izstradati.

Zdi se mi, da je vse tako urejeno, kakor vreme: danes je lepo, jutri pa je grdo. Ako se bi mogel preseliti kam drugam, recimo na luno ali na Marsa, bi jo kar tja popihal in pustil to sladko življenje na zemlji drugim. Ko spoznaš vso to uredbo, vse to, kar se dogaja okrog nas trpinov, vidiš, da je vse naše delavsko življenje podobno vrtliku.

Za spremembo bom čitateljem

Frank Kroll

povedal kratko zgodbo o nekem rudarju, ki je svoječasno živel v mestecu Marcellinu v Missouriju. Tisti rudar si je kupil hišico le dober streljaj od mestnega osrčja in v njej odprl grocerijsko trgovino. Seveda je bil oženjen in njegova družica mu je pomagala v trgovini. Trgovina je dobro uspevala in rudar je hranil denar. Na vsak način je hotel obogateti in v banki je imel že več tisočakov prihranjenega denarja, dolgove je plačal in hišica je bila njegova.

V istem mestu je živel še drugi rudar, ki je imel prikupno in lepo ženo. Ta rudar je bil lakomen na denar, zato je vedno tuhtal, kako bi prišel do novcev na lahek način. Dobro je vedel, da ima omenjeni grocerist v banki tisočake. Pašič je izdelal načrt, da bo grocerista ujel v past s posredovanjem svoje lepe žene, ki je kupovala potrebščine v njegovi trgovini. Ženo sta se dogovorila, da ga bo ona dobila v svoje mreže, zakar bo potem moral drago skupaj skovala.

K temu je treba pripomniti to, da je tisti grocerist bil tudi nekakšen frizer, ki je včasih tudi obrt opravljal v svoji garaži. Tako sta se z lepo odjemalko nekega dne dogovorila, da jo bo ostrigel neko soboto. Razume se, da je to striženje dalo priliko, kakršna je bila potrebna za izpolnitev naklepa. Lepa žena je doma svojemu možu povedala, da ima z groceristom sestanek in njen mož se je že veselil, da se bo vse lepo izteklo in da bo na ta način prišel do denarja.

Dogovorjeni sestanek se je res vršil in striženje las se je pričelo. Ampak mož zapeljivke se je dobro pripravil in poslal tri ženske, ki so stale za garažo in čakale, da se naklep izvede. Naenkrat so tiste tri ženske stopile v garažo in zasačile trgovca s

Ameriški vojaki na Hollandiji, otoku holandske Nove Gvineje.

tisto zapeljivko. To je bilo dovolj, da se zadeva tira do konca.

Naslednji dan je šel tisti rudar na sodnijo in obtožil trgovca, da je zapeljal njegovo ženo, kar bodo lahko popričale tri priče. Kmalu potem je bil kličan pred sodnika tudi grocerist, in ko je videl, da je v kaši, ker so tri priče izjavile, da so ga resnično zasačile, ni mogel tačiti, temveč je vse lepo in škasano priznal. Sodnik je izrekel obsodbo, da mora rudarju plačati en tisočak copakov, poleg tega pa sodne stroške v vsoti tri sto dolarjev.

Razume se, da po tem dogodku se trgovca s svojo ženo ni več razumel in njihova trgovina je šla rakovo pot. Končno je trgovec izgubil vse in njegova žena se je od njega ločila. Od takrat je sam in šofira teksti, s katerim prevaža potnike iz gnega mesta v drugo. Pred leti, ko sem se mudil v tistem kraju, me je peljal v svojem teksiju. Ni me spoznal, četudi sem bil nekoli njegov stalni odjemalec, kajti takrat sem se tam v bližini pečaril. Izgledal je zapuščen, razrušen, uglednjen, upropačen. Tudi jaz ga nisem spoznal, tako se je spremenil.

Pozneje mi je neka stara ženica povedala, da tisti šofer, v čijega teksiju sem se vozil, je bivši grocerist, ki je vsled razmerja s tisto zapeljivko prišel ob vse. Zgubil je vse premoženje in ženo. Čudna so pota zemljanov, zelo zamotana, mnogokrat po lastni krivdi in nepremišljenosti.

Frank Kroll.

DELOVANJE JUGOSLOVANSKIH DRUŠTEV V N. Y.

New York.—Pred seboj imam kopije resolucij, ki so bile sprejete ob priliki jugoslovanskega festivala v hotelu Diplomat in pozneje odobrene in odposlane na pristojna mesta po posameznih društvi in skupinah.

S festivala so se poslali pozdravi maršalu Titu in njegovi osvobodilni vojski ter antifašističnemu svetu za narodno osvobodjenje; dalje maršalu Stalinu, gen. Berlingu, poveljniku poljskih čet v Rusiji, gen. Svobodi, ki našeljuje čehoslovoskih edinicam na sovjetski zemlji, in seveda tudi jugoslovanskim prostovoljcem v Rusiji.

Najvažnejše pa so bile resolucije, ki so bile poslale predsedniku Rooseveltu in državnemu oddelku, kajti v teh so združena jugoslovanska društva naprosila našo vlado, da zamrzne jugoslovanski državni sklad v tej deželi, kakor to zahteva jugoslovanska provizorična ljudska vlada na terenu, ter proglasi poslanika Fotiča za persona non grata. Ena teh resolucij pa se tiče izrecno potrebe takojšnje dostave izdatne pomoči borcem Jugoslavije.

Za dostavo takojšnje pomoči se newyorška jugoslovanska društva posebno potegujejo in doseženega je bilo doslej toliko, da se bo mogla pošiljati iz Amerike pomoč do Barija v Italiji, odtam pa bodo Jugoslovani sami spravili dostavljeno blago in potrebščine na osvobojeno ozemlje.

Jugoslovanski pomorščaki, ki imajo v New Yorku močan klub,

so pripravljeni dati na razpolago posadko mož za dve ladji, ki bi vozili potrebščine jugoslovanskim borcem in ljudstvu na osvobojenem ozemlju. Nudena pomoč pomorščakov bi bila seveda brezplačna in jugoslovanska društva tukaj so pripravljena k akciji pomorščakov ter se pridružila njihovi zahtevi za takojšnjo dostavo pomoči, kakor tudi za dobitve dovoljenja, kor tudi za dobitve dovoljenja, da zbirajo življenjske in zdravilne potrebščine med Jugoslovani in prijatelji Jugoslavije v tem okrožju.

Delovanje jugoslovanskih društev za takojšnjo pomoč ljudstvu Jugoslavije na osvobojeni zemlji je podprl tudi newyorški Vseslovanski kongres, ki je sprejel resolucije v ta namen. Delovanje jugoslovanskih združenih društev in kluba pomorščakov pa bo kmalu razširjeno na polje izven New Yorka. Dela se namreč na tem, da se pridobe vsi ameriški Jugoslovani, tako tudi delavske unije, da dvignejo svoj glas za dostavo takojšnje in izdatne pomoči partizanskim borcem. Jugoslovansko ljudstvo po Ameriki bo zbiralo pomoč z bliskovito naglasi, ako bo mogoče to pomoč dostaviti zdaj, ko je narod pomoči najbolj potreben.

Pritisk za takojšnjo in izdatno pomoč je danes nujna stvar in newyorški društveni in drugi voditelji se tega zavedajo ter se trudijo in delajo neprenehoma, da bo mogoče to doseči. Zadnje tedne smo imeli samo nem veliko sej in posamezniki so storili veliko dela, da se bo moglo započeti s širšim delom med vsemi Jugoslovani tukaj in končno po vsej deželi. Upati je, da bodo Jugoslovani povsod šli v akcijo za to stvar, zakaj če izgubljamo čas in spajne tero življenje v domovini, in sprotno pa bi naše zapoznele delovanje ne koristilo niti zdaleč toliko. Pazite torej na New York, zakaj v New Yorku smo čuječi in imamo v svoji sredi naše pomorščake, ki so jim znanere v Jugoslaviji dobro znane in zato pritiskejajo za takojšnjo pomoč. Oni se s partizani pogosto srečajo na morju. Naša skupna akcija bo narodu doma lahko veliko koristila.

Poročevalka.

Nov poraz Puričeve vlade

London, (ONA).—Puričeva vlada v izgnanstvu je doživela hud udarec zaradi resigniranja visokih uradnikov, kakor tudi več članov vodilnih srbskih društin.

Med temi, ki so resignirali iz vlade, je Mate Vučetić, osebni Puričev prijatelj in bivši predstavnik v Parizu in eden od ravnateljev jugoslovanskega informacijskega ministrstva.

Ko je podal svojo ostavko, je Vučetić razložil, da "mi moja domoljubna vest ne dopušča, da še nadalje služim kraljevski vladi".

Drugi, ki so tudi podali ostavko, so Georg Ninčić, sin bivšega zunanega ministra, M. Koen, sin zdravnika pokojnega kralja Aleksandra, in gospodična Vukosava Gavrilović, hčerka znamenitega voditelja srbske agrarne stranke.

K zapisniku SANSa

Zadnji četrtlet smo pričeli objavljati zapisnik zadnje seje eksekutive SANSa, ki bo gotovo zanimal vsakogar, ki se zanima za to naše politično gibanje in povojno ureditev Jugoslavije in Balkana, da ne gremo dajl, dasi je preureditev ostale Evrope prav tako važna za svetovni mir.

Iz zapisnika je razvidno, da so bili na tej seji s strani "desnice" storjeni definitivni koraki za razkol SANSa. Voditelj razkola je pater Bernard Ambrožič, ki je prišel iz tega namena tudi na sejo eksekutive, dasi ni njen član in tudi ne podpornik SANSa. Za svoje orodje si je izbral Jožeta Zalarja, gl. blagajnika SANSa in gl. tajnika KSKJ in ga na tej seji pognal v boj. Deloma mu je pomagala tudi Mrs. Prislund. In tako je Zalar prišel oborožen s spisano izjavo na to sejo.

Obema, Zalarju in Ambrožiču je predsednik SANSa Etbin Kristan mojstrsko odgovarjal, kar bo razvidno iz zapisnika. In kljub temu, da je Kristan "vse povedal" mnogo bolj efektivno kot more kdor koli med nami, bomo vseeno nekoliko komentirali Zalarjevo izjavo, ki je zelo čuden dokument s čudno "logiko."

On argumentira 1), da se je SANS "izneveril" svojim namenom in smernicam, ki mu jih je začrtal Slovenski narodni kongres v Clevelandu; 2), da SANS "blati katoličane," ker je ameriške Slovence seznanil s kvizlingovim vlogi ljubljanskega škofa Rožmana; 3), da se "SANS vmešava v zadeve, s katerimi mi ameriški Slovenci nimamo in nočemo imeti nič opraviti"—z vprašanjem, kakšna naj bo obnovljena Jugoslavija; 4), da mora biti SANS "nestrankarski." Sklicuje se tudi na neke "izjave" političnih strank v Sloveniji, posebno pa na neko "izjavo," katero je nekdo bodisi podtaknil slovenski socialistični stranki, ali pa jo je sestavil kak reneгат.

Vsi ti argumenti so čudni, puhi, naivni in skrajno nerealistični. Najprej vprašanje je Kristan Zalarju, mojstrsko odgovoril in deloma tudi na ostala. Kdor prečita na Slovenskem kongresu sprejete resolucije, ki dajejo smernice SANSu, ne bo prihajal na dan s takim "argumentom." V resnici bi se SANS izneveril, svoji misli in tudi v resolucijah zapopadenim smernicam, ako bi ostal indiferenten in ne bi imel nobenega opravka z vprašanjem, kaj naj bo nova Jugoslavija.

V resnici hočejo Zalar in njegovi kolegi, da se SANS izneveri v resolucijah zapopadenim smernicam. Te vendar dovolj jasno govore, kakšno novo Jugoslavijo in Slovenijo želimo—Združeno, demokracično Slovenijo v federativni, demokracični Jugoslaviji, ki naj bo povezana v Balkanski federaciji; sploh govori resolucija tudi o Evropski federaciji. In kako naj kakšno politično gibanje vse to zagovarja, ako naj bo "nepristransko," to je brezbrizno in naj se "ne vmešava v zadeve, s katerimi mi ameriški Slovenci nimamo in nočemo imeti nobenega opravka"? Zalar se gotovo ni pogledil v ta nesmisel, v to svojo nelogiko.

Kdor predpisuje Združeno in demokracično Slovenijo, federativno, demokracično Jugoslavijo, Balkansko federacijo in celo Evropsko federacijo, s tem jasno dokazuje, da se "ipso facto" zani-ma za notranjo uredbo te ali one države. In kdor naglašja, da ameriški Slovenci—ali pa kakva druga skupina priselencev—"nimamo in ne maramo imeti nič opraviti" s tem, govori navadno nesmisel, ki ni niti sofizem.

Dejstvo je, da se vsi zanimamo—in tudi mnogo tukaj rojenih Američanov, posebno pa vlada!—kakšna bo notranja uredba ne samo Slovenije in Jugoslavije, marveč tudi Evrope. Če je kdo, ki se za ta vprašanja ne zanima, je—živ mrtič. In zanima se tudi Jože Zalar, kakor tudi vsi njegovi kolegi!

Zalarja smo že slišali na seji in tudi izven seje, ki se je z odločnim poudarkom izrazil, da je proti vrnitvi starega režima v Jugoslaviji, da je proti stari in za Novo Jugoslavijo. V svoji absurdnosti in lastnem nesoglasju bo Zalar mogoče šel še dajl in dejal, da je to—"privatna zadeva, posameznika, SANS pa naj se s tem ne peča..." Takih "argumentov" se navadno poslužujejo ljudje, ki so potisnjeni ob steno, bodisi po lastni volji ali pa vsled zunanega pritiska.

Ze samo dejstvo, da je bil ustanovljen SANS, je dovolj velik dokaz, da se zanimamo za "stari kraj" in tudi za notranjo uredbo Jugoslavije. Da za časa Slovenskega kongresa ni bilo jasne opredeljenosti, je bil vzrok v nejasni situaciji. Takrat nismo še nič vedeli o Osvobodilni fronti, marveč samo o generalu Mihajloviču in četnikih. (Pater Ambrožič in mala klika okrog Snoja je najbrže vedela o partizanskem gibanju, toda je pridno molčala in beje tega gibanja v svoji politični sleposti in zakrknjenosti pripisovala Mihajloviču!)

Če bi se bil kongres vršil šest mesecev pozneje, bi bila opredeljenost jasnejša! Vršil bi se—če bi se sploh vršil v formi "ljudske fronte"—v znamenju "dvotirnosti"... Ampak takrat se nismo vedeli, kaj se godi v starem kraju, nismo vedeli za osvobodilno gibanje in zato smo prišli skupaj od "skrajne levice do skrajne desnice."

Nekateri smo takoj po kongresu—sploh že prej—videli in tudi napovedovali, da se bo ta "ljudska fronta" prej ali slej razbila, kakor se je povsod še vsaka, kajti politični reacionarci in naprednjaki ne morejo voziti skupaj. Taka fronta se razbije, kadar pride v ospredje načelna vprašanja. Reakcija ima to svojstvo, da se nikdar ničesar ne nauči in tudi za las ne popusti. Če sodeluje v skupni fronti, bo za vsako ceno skušala vsiliti svoj program, svoje smernice, drugače pa odpove sodelovanje in se obrne proti.

V tem štadiju se sedaj nahaja tudi SANS. Trije Clevelandski župniki—Hribar, Ponikvar in Ornan—so skozi Ameriške Domovino v imenu Zveze slovenskih župnij že pozvali katoličane, naj se ne udeležijo prihodnje SANSove konvencije in naj sploh zapuste njegove vrste. Do tega je prišlo, ker je moralo priti. Do razkola je prišlo radi načelnih vprašanj. Izvalji so ga oni, ki so vedoma ali nevedoma za povratek starega režima v Jugoslaviji; za povratek političnega klerikalizma, čaršijske korupcije, gnile monarhije in jasanja ljudstva. K temu se še povrnemo.

DRUGO ZASJEDANJE ANTI-FAŠISTIČKOG VIJEŠA NARODNOJ OSLOBODENJA JUGOSLAVIJE

Titov govor mladim častnikom

OB PRILIKI IZROČITVE DIPLOM PO KONČANEM TEČAJU V ČASTNIŠKI ŠOLI

Dne 21. oktobra 1. 1943 se je vršila svečanost razdelitve diplom mladim častnikom narodno-osvobodilne vojske in partizanskih oddelkov Jugoslavije, ki so končali enomesečni tečaj na častniški šoli, da bi se bolje pripravili za odgovornosti polne naloge, ki stoje pred osvobodilno vojsko.

Ob osmih zvečer je prišel tovariš Tito v čisto in razsvetljeno dvorano, spremljan od članov vrhovnega štaba. Po dvorani se je razleglo povelje: "Bataljon, pozdrav na desno. Pozdrav na levo!" Častniki in vojniki so stali mirno. Na galeriji so vstali povabljeni—delegati raznih narodno-osvobodilnih organizacij, da pozdravijo vrhovnega komandanta.

Komandant častniške šole, polkovnik-tovariš Branko Poljanec, je prišel k vrhovnemu komandantu in poročal.

Tovariš Tito je sprejel poročilo, šel na oder in pozdravil prisotne: "Smrt fašizmu!" Dvorana je odgovorila: "Svoboda narodni!"

Nastala je tišina, v kateri se je čulo polglasno povelje: "Bataljon, na mestu voljno!"

Pred stolinami prisotnih, pred vojnimi generali, častniki in vojniki, pred množico mladih; vdahnjen, pred delegati zavezniških misij in predstavniki partijskih organizacij, je imel vrhovni komandant Tito govor, namenjen tovarišem, ki so došli na tečaj oficirske šole.

Govor tovariša Tita

Tovariši-vodje in poveljniki! Čim veliko zadovoljstvo in ponos, da morem danes in na tem mestu pozdraviti častnike—absolvente naše prve vojne šole—in sicer častnike, ki so že šli na velike in težke bitke, ki so na bojnem polju pridobili dragocene izkušnje in si tu, v častniški šoli dobili prvo potrebno teoretsko znanje, kako bi izkusili in v znanje mogli še bolje uporabiti za dobrobit našega naroda, v borbi za končno osvobodjenje naših narodov Jugoslavije.

Kakor se je naša narodno-osvobodilna vojska porajala iz talih, neznanjih partizanskih oddelkov in čet, tako se je rodila naša vojna šola, skozi katero gredo in bodo šli najboljši sinovi našega naroda, ki so si svojo krvjo in s svojo borbo pridobili pravico za to.

To je bil en tečaj—začetek. In naša dosedanja borba in ta tečaj in ponovna borba in ponovna šola, vse to se pri nas zlivajo, vse to je ena šola, iz katere bodo izrastli novi voditelji naše narodne vojske—narodni oficirji.

Imamo pred seboj še težke naloge. Sovražnik je še močan. Fašistična zver, čeprav v agoniji, nam bo še prizadejala muk in trnje. Prav tako bodo sateliti in notranji sovražniki našega naroda obnemeli s fašistično zverjo, ki jo z novo poizkušnjo preprečiti in spočitve naših največjih idej, ki so se rodili v tej težki in krvavi borbi. Ali to, da mi avinimo današnji večer—kot začetek prve šolske dobe, to, da naša vojska—skozi težke in krvave borbe—ni bila nikoli presegana, kaj šele uničena—nam daje dovolj jasno perspektivo: naša bo zares naša!

Pri nas doma in v mednarodni situaciji taka, da se pripravljamo za še odločnejše, srditejšo in težjo borbo. Toda danes ni nikomur treba pomisliti in nikdo ne more dvomiti, da gremo proti gotovemu zmaganju na koncu. Na mednarodnem terenu—borba rdeče armade, njene slavne zmage na vzhodni fronti; potem zmage naših zaveznikov v Italiji, potem zmage naše narodno-osvobodilne vojske, ki se vsak dan bližajo—potrjujejo, da smo našo krajo zmage.

Imeli bomo, kakor sem rekel, domovini še težke boje z notranjimi sovražniki. Nemški vojski se pripravljajo, da zberejo kar je najreakcionarnejše na naši domovini. Paveličevi in Nedićevi četniki in čet-

da na čelu zmagovite armade, armade Jugoslavije, izvojujete to zmago!

Tovariši, prej sem naglasil, da je ta šola začetek, ki se poraja tako, kakor se je porajala naša armada. Šli ste skozi kratak tečaj. Upam, da bo prišel čas, ko bodo dani pogoji za to, da boste vi, ki ste željni znanja (vem, da si želite pouka v teoriji), mogli iti skozi dolgotrajno vojno šolo, da boste dostojno reprezentirali častnike naše narodno-osvobodilne vojske, častnike, ki so resnično zrastle iz najgloblje korenine našega naroda. Prepričan sem, da boste teoretično znanje, ki ste si ga tu pridobili, z gotovostjo spremenili v prakso, ker prakso imate, prakso ste si pridobili v težki in krvavi borbi. Pridobljeno teorijo zvežite s prakso in mogli boste dati še več za uspeh naše narodno-osvobodilne borbe. Želim vam, tovariši, mnogo uspeha v našem boju, na čelu enot, kjer boste stali!

Zivela naša narodno-osvobodilna vojska! (Zivela!)

Zivela naša velika zaveznica Sovjetska Rusija! (Zivela!)

Ziveli naši zavezniki Anglija in Amerika! (Ziveli!)

Smrt fašizmu! (Gromovito: "Svoboda narodni!" Navdušeno ploskanje. Vzkliki: "Zivel naš vrhovni komandant! Zivel tovariš Tito—vsa dvorana odmeva vzklikov: "Ziveli!")

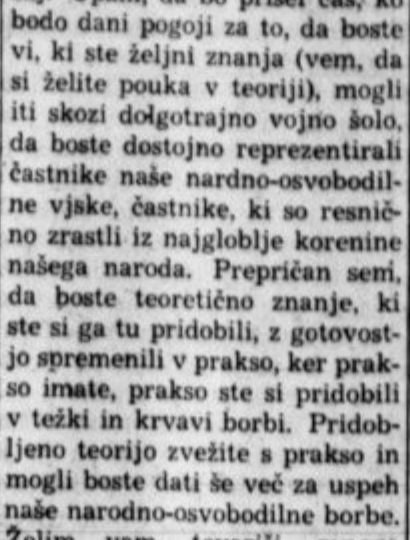
Ko je tovariš Tito končal svoj govor in je dvorana potihnila, se je začela delitev diplom. Častniki so stali pozorno v dvoredih in obliki črke P. v cirilici. Poveljnik častniške šole je vzel v roke spisek poslušalec in rekel, da bo klical tovariše po činu in kogar bo poklical, naj pride do vrhovnega komandanta, kjer bo dobil diploma. Tovariš Poljanec poroča, da je pokazal najboljši uspeh in dobil prvo nagrado vrhovnega komandanta tovariš Uroš Kukolj, major, namestnik komandanta VIII. krajiške brigade.

Krepak in gibčen pride tovariš Kukolj do vrhovnega komandanta in ga pozdravi. Tovariš Tito mu odzdravi, mu da roko in mu čestita na uspehu. Po Kukolju pride k vrhovnemu komandantu tovariš Savo Kosari, major, drugi po činu; za njim tovariš Mirko Pantos, namestnik komandanta glamoško-lilivanskega partizanskega oddelka, kapetan, tretji po činu. Klicanje gojencev častniške šole se nadaljuje, mladi častniki prihajajo, pozdravljajo tovariša Tita, ki jim stiska roke in daje diplome. Mladi častniki stojijo tako pred ljubljenskim komandantom po en trenutek, ki si ga bodo zapomnili za vedno. Mnogi izmed njih imajo na licih brazgotine, sledove junaških in velikih borb.

Ker je razdeljevanje diplom končano, po politični komisar oficirske šole, tovariš Peter Radović vrhovnemu komandantu tri nove strojne puške, ki jih tovariš Tito izroči prvi trojici po činu. Prvi dve strojici sta posebnega, nam najljubšega tipa, s karakterističnimi dubošaržerji, v katere gre 72 nabojev. Na strojnicah so gravirana imena najodličnejših tovarišev in podpis vrhovnega komandanta, kratko Tito, ki je za naše borbe največja zapoved, a za naše sovražnike—strah in smrtna obsodba.

Tovariš Uroš Kukolj je šel nato, s strojico na hrbtu, pred tovariša vrhovnega komandanta in prečital prisego v imenu svojih tovarišev in sebe, v kateri se zaklinja, da bo visoko čuval svetinjo zaupanja in časti, ki mu jo je izkazal tovariš Tito in da hoče na njegovo očetovsko skrb odgovoriti s še večjo skrbjo za narod, s še močnejšo borbo za svobodo in srečno bodočnost naroda, s še bolj poztvornim delom za napredek in slavo naše junaške narodno-osvobodilne vojske. Pozdrav tovariša Kukolja so navzoči sprejeli z navdušenimi vzkliki Titu in narodno-osvobodilni vojski.

Končno se je tovariš Tito poslovil od mladih častnikov, ki odhajajo drugi dan k svojim četam, na nove dolžnosti v službi naroda, v nove bitke, nevarnosti in zmage, s sledečimi besedami: "Tovariši častniki narodno-osvobodilne vojske! Čestitam vam na uspehih, ki ste jih dosegli v tej šoli! Prepričan sem, da boste odselej, kakor ste jih doslej, izvrševali svoje naloge,

Lily Pons, slovita operna pevka, in njen mož Andre Kostelanetz z vrečo oblek, ki bodo poslani v Rusijo.

Lily Pons, slovita operna pevka, in njen mož Andre Kostelanetz z vrečo oblek, ki bodo poslani v Rusijo.

Napad ob zori

Spisal Victor H. Bienstock

Cairo. (ONA).—Neki mlad oficir iz Titove armade mi je danes pripovedoval, kako so presenetili Nemce pred par tedni z napadom ob zori na otok Korčulo ob dalmatinski obali.

Napad, ki se je začel ob zori 22. aprila in trajal dva dni, so izvršili partizani, ki jim je pomagalo zavezniško brodogojstvo. Celo nemška garnizija je bila uničena in ujeta; skoro vsi civilisti, ki so ostali na otoku, so bili evakuirani. Ko je bil cilj napada dosežen, so se partizanske čete umaknile s 400 ujetniki, častniki in moštvo oddelka "hrastovega lista".

Častnik je odkril, da so napadci ubili in ranili 800 nemških mož in častnikov.

"Na petih krajih smo se izkrcali ob zori 22. aprila," je dejal častnik. "Prvi oddelki, ki smo jih srečali, so bili tako presenečeni, da so se zelo hitro udali. Oddelki v notranjosti so se bojevali z večjo trmo, in trajalo je dva dni, predno smo očistili otok.

"Naš poveljnik je bil eden od dveh mož, ki nosi odlikovanje heroja jugoslovanskega ljudstva, kar je najvišja nagrada, ki jo podeli narodna osvobodilna vojska. Že dolgo časa smo imeli komando-oddelke, ki so se izkrcavali na otok in jemali ujetnike in tako izvedeli, kaj se je na otokih dogajalo. A to je bil naš največji napad na otoke.

"V mestu Blatu so naši oddelki obkolili stavbo z Nemci ter jim ukazali, naj položijo orožje. Častniki so ukazali moštvo protinapada. A vojski so to odrekli in v prepiru je eden njih ubil poveljnika. Potem so pa vsi prišli ven in se udali."

Ta mladi partizan, ki je dovršil 23. letov kot bombardir v jugoslovanskih kraljevskih oddelkih predno se je priključil Titovim silam lansko leto, je izjavil, da je nastala važna sprememba v nemških četah v zadnjih mesecih. "Medtem ko so se preje trpkorili proti partizanom, njihov borbeni duh propadla dneвно, in sedaj se borijo celo slabše kot Italijani."

Častnik je Srb iz Bosne, ki je ubežal iz Francije leta 1942 in vstopil v kraljevsko jugoslovansko vojsko.

Napad ob zori

sko letalstvo v Angliji. Lansko leto je pristopil k Titu. Sedaj je tukaj z dvema dobrima prijateljskima, hrvatskim kapetanom in slovenskim poročnikom.

Hrvat, ki je prebival v ozemlju pod Ante Paveličem, je ukradel nemško letalo, kakor je letel v Italijo, kjer se je pridružil zaveznikom. "Pred par dnevi sem videl to letalo v Italiji, imelo je ameriške oznake in ameriški letalec ga je preizkušal," je dejal.

Slovenec, ki še ni star dvajset let, je zbežal iz koncentracijskega taborišča blizu Foggija, ko so zavezniki udri v Italijo, ter se preplazil skozi nacistične linije, da je dosegel zaveznike.

Ta trojica spada med može, ki so izbrani za nove jugoslovanske oddelke pod okriljem RAF, ki bodo ustanovljeni za pomoč Titovi armadi.

General Velebit v Londonu

London. (ONA).—Dne 5. maja se je tukaj izvedelo, da bo Jugoslovanski komitej v Londonu najbrže postal prvi pravi zastopnik v inozemstvu Titove provizorične vlade v Jugoslaviji.

Mislilo, da so se člani komiteja in člani Titove vojaške misije pod vodstvom generala Velebita, ki so prišli pred par dnevi v London, domenili med seboj zaradi takšnega političnega zastopstva.

Člani komiteja, ki podpirajo narodno osvobodilno gibanje v Jugoslaviji, so do sedanjega časa razlagali britanskemu javnemu mnenju cilje osvobodilnega gibanja. Na čelu komiteja je profesor Boris Furlan, Rudolf Bičanić in dr. Svetislav Petrović, ki so dobro znani Jugoslovani in ki sodelujejo z Združenim odborom jugoslovanskih Amerikancev, kateremu je na čelu Louis Adamić.

Maršal Tito, ki se je preje posvetoval s člani komiteja o raznih problemih, je pred kratkim naprosil Bičanića, naj se bavi z vprašanjem jugoslovanskega narodnega bogastva v inozemstvu. Komitej bo sedaj pooblaščen, da se bavi z različnimi drugimi problemi, ki bi nastali med Titom in britansko vlado.

Na konferenci s častnikarji je general Velebit navedel tri važne točke. Povedal je voljo Titove vlade, da se kralj Peter ne sme vrniti nazaj v deželo in da ne bo pogajanj z njim ali njegovo vlado, če to ne bo narodova volja po vojni. S to izjavo, ki prihaja od moža, ki je ravnokar dospel iz Titovega glavnega štaba, se je pokončalo vsako upanje za rekonstrukcijo jugoslovanske vlade v izgnanstvu, da bi se premostil prepad med Petrom in Titom.

Z drugo izjavo, ki jo je dal general Velebit, je bila razbita legenda, da ni v osvobodilnem gibanju nič Srbov. Dejal je, da je približno polovica Titove armade srbska. Spočetka je Titova armada imela do 95% Srbov, a ta odstotek je bil zmanjšan, ko so se pridružile osvobodilnemu gibanju velike množice Slovencev in Hrvatov po propadu Italije, iz krajev, ki so bili zasedeni po Italijanih.

Kot tretjo točko je general Velebit odkril, da je Protifašistični svet narodnega osvobodilnega gibanja, pod dr. Ivanom Ribarjem, odobril zahteve Slovencev in Hrvatov, da morajo

ZAPISNIK

seje izvršnega odbora SANSa 12. aprila 1944

(Nadaljevanje)

Naloga SANSa je bila in je, delati nato, da bi prišlo med ameriški Slovenci, Srbi in Hrvati do prijateljskih odnošajev. Je li SANS vršil to nalogo? Ravno naoprotno!

Danes je med Srbi in Hrvati večji razdor kot je bil kdaj poprej. In ne samo to; danes je večji nesporazum med ameriški Jugoslovani kot je bil kdaj med nami.

To pa še ni vse. Celo med nami ameriški Slovenci so gotovi člani SANSa uničili ono slogo in ono edinstvenost, ki je bila med nami skozi kongres dosežena.

Namesto sloge se seje razdor in nesporazum.

Bo li SANS to delo nadaljeval? Ako hočete, da se SANS odbrzi, se morajo opustiti vsi napadi na "klerikalce" in na vse druge stranke.

Opustiti se mora vse delo, tikačje se notranje uprave in notranjih političnih zadev Slovenije in bodoče Jugoslavije.

Opustiti se mora vse, kar bi povzročalo nadaljnji prepri in razdor med ameriški Slovenci in sploh Jugoslovani.

Vse delo SANSa od sedaj naprej se mora vršiti točno in natančno po določilih, inkorporiranih v resolucijah, sprejetih na kongresu in v resoluciji rev. Voduška.

Zato izjavljam:

Jaz in oni katoliško misleči Slovenci in Slovenke, ki jih tukaj zastopam, želimo, da SANS ostane. Zahtevamo pa, da se vse poslovanje vrši natančno po določilih, izraženih v zgoraj omenjenih resolucijah.

Izjavljam dalje, da jaz in oni, ki jih tukaj zastopam, hočemo in želimo z našo pomočjo s SANSom sodelovati in to popolnoma v smislu in določilih, izraženih v omenjenih resolucijah. Naglašam pa, da oni, ki s tem ne soglašajo in ki gori omenjenih resolucij upoštevati nečejo, naj SANS zapustijo.

SANS je bil ustanovljen kot nepristranska in nadstrankarska organizacija in mora kot tak ostati.

12. aprila 1944.

Jožip Zalar, blagajnik SANSa.

P. S.—Ker ne vem, kdaj bo zapisnik današnje seje priobčen v časopisih in ker želim, da so oni, ki jih tukaj zastopam, o mojem stališču pri SANSu kakor hitro in docela informirani, zato bom to, kar sem vam tukaj povedal, kakor hitro mogoče razposlal na uredništva listov za priobčitev.

Predsednik Kristan izjavlja, da se čuti dolžnega z največjo odločnostjo pobijati izvajanje brata Zalarja. Na seji širkega odbora je jasno povedal v svojem poročilu o našem delovanju in opetovano poudaril, da se vse kongresne resolucije vedno izvajajo. Tisto poročilo je bilo sprejeto z velikim navdušenjem in niti ena oseba ni nasprotovala. Danes vidimo, da je edino vprašanje: Ali se naj Jugoslavija osvobodi zunaj in znotraj, ali naj še ostane čaršija. S "komunistom" se naziva vsako osebo, ki se ne strinja s stari redom v Jugoslaviji. Najzadnejša poročila povedo, da dela Osvobodilna fronta pravi v smislu zaključkov našega kongresa, in kar se vprašanja bodočih meja med Jugoslavijo in Italijo tiče, je že določena Soča kot ena izmed teh mej. Novo Združeno Slovenijo že ustvarja narod na terenu in ne čaka na pogajanja mirovne konferencie. SANS je torej dolžan podpreti skupino, ki praktično izvaja cilje Slovenskega narodnega kongresa, ki se resnično bori proti okupatorjem in ki postavlja podlago za novo, demokratsko Jugoslavijo.

Brat Zalar vpraša, če sta Kristan ali Kuhel prejela neke dokumente in izjave političnih strank iz Slovenije. Oba zanikata, da bi prejela kakršno koli izjavo. Brat Čačkar se čudi, da drugi prejema različne podatke, a SANS pa nobenih.

Brat Zalar nato čita v angleščini izjavo, ki jo je baje izdala socialistična stranka za Slovenijo in ki tvori del manifesta, katerega so izdale tri vodilne politične stranke.

Brat Kristan odklanja sprejeti to izjavo za manifest socialistične stranke. Dokler niso objavljena imena, mu je nemogoče ugotoviti, kateri socialisti so to podpisali. Jožip Vidmar, predsednik Slovenske osvobodilne fronte, je v javnem govoru povedal, katere politične stranke tvorijo Osvobodilno fronto, in kar je on povedal, se popolnoma nič ne strinja z izjavo, ki jo je čital brat Zalar. Toda kako bi se Vidmar upal nekaj trdititi na sestanku aktivistov Osvobodilne fronte, ako bi njegove izjave ne bile resnične? Čitali smo imena članov raznih odborov Osvobodilne fronte in med njimi vidimo imena vseh strank. Jasno pa je, da danes ne moremo soditi ljudi v stari domovini po starih stankah, v katere so spadali. Brat Zalar zagovarja škofa Rožmana, češ, da je bil menda primum delati in govoriti proti Osvobodilni fronti in partizanom, torej proti narodu samemu in v prid sovražnika. Če to drži, tedaj je opravičeno izdajalsko delo vseh kvizlingov in nimajo nobenega greha.

Brat Zalar izjavlja, da je že ob raznih prilikah poudarjal, koliko važnega in velikega dela je Adamić že napravil za slovenski narod, in za vse to mu je tudi hvaležen in mu priznava čast. Toda ko pa je v svojem govoru v Clevelandu pobijal vse, kar je bilo katoliškega, je postal popolnoma pristranski in on se s tem absolutno ne strinja. V takih zadevah bi moral tudi Adamić biti nepristranski. Kar se pa poročil iz starega kraja tiče, mu je znano, da so vsa cenzurirana, brez razlike od katere strani prihajajo, in valed tega bi jih tudi SANS ne smel jemati enostranski in jih objavljati.

Brat Kristan odgovarja, da je brat Zalar skušal napraviti vtis, kakor da SANS napada katoličane, daš je vsem znano, da ni bila nikoli nobena beseda izrečena proti veri in amo vedno poudarjali, da nima versko vprašanje nobenega stika z našim delom. Isto velja za Osvobodilno fronto. Slovenski narod je bil v ogromni večini katoliški in bo menda tak ostal. V narodni osvobodilni vojski so tudi duhovniki, ki opravljajo svoje verske obrede. Če bi bila vera prepovedana, kako bi narod podpiral partizane in Osvobodilno fronto? Nihče me ne bo prepričal, da je na Slovenskem toliko komunistov, da bi imeli svojo vojsko in držali svojo fronto proti sovražniku. Če jaz koga napadem, ga ne napadem radi njegovega verskega prepričanja, ampak radi političnega stališča, ki ga je zavzel.

Brat Zalar pravi, da se v tem oziru strinja s predsednikom, ne vidi pa razloga, čemu Adamić napada vero. Radi njega nas celo v kongresu nazivljajo komuniste. (Bratu Zalarju je pojasnjeno, da je buletin War and Post-War Adamićeva privatna publikacija, kar nima nobene zveze s SANSom ali Združenim odborom.) Qmenja nadalje, da katoličane boli, ker je škof Rožman omenjen v zvezi s Rupnikovo zadevo; izgleda, kot da bi SANS hotel poslužiti se te prilike in udariti po škofu.

(Dalje prihodnjic.)

Ali ste narobeni na dnevnih "Prosveta" Podpirajte svoj list!

MIHAIL ARCIBAŠEV

SANIN

Poslovenil Stano Kračev

(Nadaljevanje)

Toda to duševno stanje je trajalo samo toliko časa, dokler ni Lida prišla na most. Ko se je pa ustavila ob ograji in je videla spodaj pod njo kalno, zelenkasto vodo, ji je takoj izginil lahek občutek in navdaj jo je težak strah in trdna želja po življenju.

Takoj je pa zopet začela različne glasove, čivkanje vrabcev, zagledala je solnčno luč, bele marjetice v kodrastem zelenju na bregu in belkastega psička, ki je že končoveljavno sklenil, da je Lida njegova zakonita gospa. Ta psiček se je usedel nasproti Lide, sključil podse prednjo tačico in ljubko mahal po tleh z belim repkom, ki je delal na pesku smešne hieroglifne.

Lida ga je pozorno gledala in toliko da ga ni objela v strašnem, obupnem objemu. Debele solze so ji stopile na oči. Usmiljenje do svojega poginjalčega, milega in lepega življenja je bilo toliko, da se ji je zavrtelo v glavi in se je krčevito naslonila na ograjo, vročo od solca. Pri tem premiku ji je padla v vodo rokavica in Lida je gledala za njo, z nerazumljivo, nemo grozo.

Rokavica se je hitro vrtela in letela v vodo ter je neslišno padla na tleno ravno, zaspano površje. Proti bregovoma so se hitro širili krogi in Lida je videla, kako je namočena, svetlorumena rokavica zatemnila in se počasi pogreznila v temnozelenkasto globočino. Nenavadno, kot da bi bila v mračnem smrtnem boju, se je obrnila še enkrat in še enkrat, nakar se je jela pogrezati v počasnih, okroglih premikih. Lida je napejala oči in se trudila, da bi je ne izgubila, toda rumena lisa se je vedno bolj manjšala v zelenkasti, temni vodi; še enkrat in še enkrat se je zasvetila, nakar je tiho in nemo izginila. Pred Lidinimi očmi je bila kot prej ena sama, zaspana in nema globočina.

"Kako pa ste to, gospodična!" je rekel ženski glas zraven nje.

Lida je s strahom odstopila in se ozrla v obraz debeli kmetici z zavahanim nosom, ki jo je gledala radovedno in s sočutjem.

Čprav se je nanašalo njeno sočutje samo na utopljeno rokavico, se je Lidi zdelo, da debela, dobrodušna žena ve in da se ji smili; za hip ji je prišla v glavo misel, da bi ji bilo laglje in enostavneje, če bi vse povedala. Toda kot da bi se v tisti minuti razdvojila, se je zavedla, da je to nemogoče. Zardela je in se zganila.

"Nič ni, nič..." je zamrmrala ter naglo in peenakomerno, kot da bi bila napol pijana, odšla z mosta.

"Tukaj ni mogoče... potegnili me bodo..." je šinilo v mirzo povešeni Lidini glavi.

Šla je navzdol in krenila na levo po bregu po ozki stezi, izhopen med koprivami, marjeticami, lapuham in ostro dišečim pelinom, med reko in med živo mejo nekega vrta.

Tod je bilo tiho in mirno kot v vaški cerkvi. Vrbe s povešenimi, tankimi vejicami so sanjavo, gledale v vodo; zeleni, strmi breg je bil ves pisan od solčnih lis in travkov; široki lapuhi so tiho rastle med visokimi koprivami, osat se je pa nalahko prijemal širokih čipk pri njanem krilu. Nekakšna kodrasta, kot grm visoka trava jo je posipala z drobnim, belim praškom.

Sedaj se je morala Lida že siliti tja, kamor je šla, proti mogočni, notranji sili, ki se je borila z njo.

"Moram, moram, moram, moram..." je ponavljala Lida v globini svoje duše in njene noge so jo s težavo, kakor da bi imele pri vsakem koraku raztrgati prožne vezi, nesle vedno dalje od mosta k tistem kraju, ki si ga je bogve zakaj njena domišljija slikala kot konec poti.

Ko je pa prišla tja in ko je zagledala pod tankim, zmešanim protjem črno, mrzlo vodo, je Lida spoznala, kako bi rada živela, kako je strašno umreti in kako bo kljub temu umrla, ker ji ni mogoče več živeti. Ne da bi gledala, je vrgla na tla ostalo rokavico in solnčnik in zavila s steze naravnost proti gosti stepni travi.

V eni sami minuti se je Lida spomnila in zaslutila neobsežno mnogo: Na dnu svoje duše je ponavljala že davno pozabljena in po novih mislih izpodrinjena otroška vera naivne, mile prošnje: "Jezus, Marija... Marija, pomagaj..." Odnekod se ji je prikazala melodijska, ki se je je še pred kratkim učila na klavirju in ji je vsa v celoti zablistala v glavi; spomnila se je obraza Zarudina, toda ni obstala pri njem; pred njo je zablistal obraz njene matere, ki ji je bil v tem hipu neskončno drag in mil, in prav ta obraz jo je potisnil proti vodi. Nikdar ne poprej ne potem ni Lida tako jasno in tako globoko razumela, da mati in drugi ljudje, ki so Lido prav za prav ljubili, niso ljubili nje takšne, kakor je bila s svojimi grehi in željami, ampak so ljubili to, kar bi radi videli v njej. In zdaj pa, ko se je razgalila in krenila s poti, ki je bila po njihovem mnenju zanjo edino prava, so jo imeli isti ljudje in predvsem mati toliko bolj trpinčiti, kolikor močnejše so jo poprej ljubili.

Potem se ji je vse zamotalo, kot bi se ji zdelo: strah, želja do življenja, zavest o neizogibnosti, nezaupanje, prepričanje, da je vse končano, neko upanje, obup, bolešno spoznanje kraja, kjer je umirala, in človek, podoban njenemu bratu, ki je hitro plezal čez mejo k nji. "Nič neumnajšega si nisi mogla domisliti!" je zaklical Sanin zasopel.

Človeškemu razumu nerazumljivo zapletene misli in nagoni so privedli Lido prav k tistem kraju, kjer se je nehal Zarudinov vrt in kjer se je nekoč na napol podrti živi meji v neudobni legi, pod črnih drevesnih sencah skrita pred luninim svitom vdala Zarudinu. Sanin jo je že od dakeč zagledal, jo spoznal in uganil, kaj hoče storiti. Prva njegova volja je bila oditi in je ne motiti, da ne bi postopala kot sama ve in zna, toda njene nagle kretnje, ki so bile gotovo neprostovoljne in mučne, so navdale njegovo srce z usmiljenjem; Sanin je skočil čez grmovja in čez klopi ter priletel k Lidi.

Na Lido je bratov glas učinkoval kot strašna moč. Živel, od skrajnega napeti v borbi s seboj, so hipoma onemogli, v glavi se ji je zavrtelo in vse naokrog se je zganilo. Lida si že ni mogla več predstavljati, ali je v vodi ali na bregu. Sanin jo je še utegnil ujeti prav na robu in njegova lastna spretnost in moč sta mu ugajali.

"Tako-le!" je rekel. Potem je odpeljal Lido k meji, jo posadil na vejo in se v dvornih ozrl.

"Kaj naj zdaj z njo napravim?" je mislil. Toda Lida je takoj prišla k sebi in blede, zmedena, slaba, kot bi bila pobita, se je trpko in nevdržno zajokala.

"Moj Bog, moj Bog," je vzdihnila ihteča kot otrok.

"Prismojena si!" jo je nežno in sočutno zavrnil Sanin.

Lida ga ni slišala; ko se je pa Sanin premaknil, ga je krčevito in krepko ujela za roko in še bolj zaihtela.

"Kaj vendar delam!" se je spomnila z grozo. "Ne smem se jokati, vse je treba obrniti na šalo... sicer bo uganil!"

"Kaj trpiš!" je rekel Sanin in jo mehko božal po rami; bilo mu je prijetno tako laskavo in nežno govoriti.

(Se nadaljuje.)

mišljijo—resnicoljubnost pa žal ni bila njegova čednost.

Ko so zagledali dawsonski meščanje Kidove sani, so se žurno zbrali na bregu zamrzlega Yukona. Silno so bili radovedni na novice. Seveda, on pa tudi ni bral časopisov, da bi vedel, je li bil Durrant obešen ali pa kdo je bil zmagovalec pri zadnjih konjskih dirkah. Ničesar ni vedel o vojni med Združenimi državami in Španijo, ni vedel, kdo je Dreyfuss niti kdo je O'Brien.

Pa je vedel. Vse je vedel! O'Brien je utonil pri Belem konjčku—samo Sitka Charley se je rešil. Kaj pa Joe Ladue? Obenog zmrznjeni. Odrezali se mu jih. Pa Jack Dalton? Z "Morskim levom" zletel v zrak z vso posadko vred. Pa Bettles? S "Kartageno" nasedel v Seymourskem prelivu. Od tristo moč se jih je rešilo samo dvajset. In Bill? Na lebarskem jezeru se mu je udri led in utonil je s šestimi opernimi pevskami vred. Guverner Walsh? Utonil z možmi in sanmi pri Thirty Milu. Devereaux? Kdo je bil to? Da, kurir! Na marškem jezeru so ga ustrelili Indijanci.

Za vse je vedel. Meščani so se kar drenjali okoli njega; da zvedo novice, da povprašajo prijateljih. In so bili od novic tako omamljeni, da so pozabili celo kleti. Še predno je Kid dosegel brežino, ga je že obkoljevala več stoglava množica od vseh strani. Tepli so se zanj. Vsakdo je hotel čimprej izvedeti o svojih tovariših. Od vseh strani so mu ponujali pijačo. Še nikoli niso sprejeli nobenega tujca s tako odprtimi rokami. Ves Dawson je bil na nogah. Še nikdar ni slišal naenkrat toliko novic, odkar se mu piše zgodovina. Vsi ugledni meščani, ki so spomladni odpotovali na jug, so bili mrtvi. Možje, z divjimi in nezaupljivimi pogledi, so prišli od rek in potokov, da vidijo moža, ki je videl toliko nesreč. Uboga ruska mulatinja se je neutolažljiva vrnila k svojem ognjišču in si potresla bel pepel na svoje črne lase. Zastava na vojašnici je žalostno plapolala na pol drogu. Dawson je objokoval svoje mrtve.

Nihče ne ve vzroka, čemu je povzročil Montana Kid tako žalost v Dawsonu. Opravičuje ga kvečjemu to, da ni za njega vladala nobena resnica. Pet dni je vladala žalost v deželi in pet dni je bil Montana Kid najslavnejši mož v obem Klondiku. Dežela mu je nudila od vsega najboljšo. Najboljše stanovanje, najboljšo prehrano. V gostilnah je imel prost vstop v bar. In vedno več ljudi je povpraševalo po njem. Visoki uradniki so se mu klanjali, da bi zvedeli čim več, vojaški poveljniki je priredil njeemu v čast slavnostno večerjo. Nekega dne pa se je ustavil pred gostilno s svojimi trudnimi psi

Devereaux, vladni kurir. Mrtev? Kdo pravi to? Naj tnu le hitro postrežejo z jelenjim zrezkom, potem jim bo že pokazal, kako je mrtev! Tako! Guverner Walsh tabori pri Little Salmonu in O'Brien bo dospel, kakor hitro bodo proste vode. Mrtev? Kar hitro en jelenji zrezek, da bodo videli, da je živ in zdrav! In zopet je bil ves Dawson na nogah, zastavo na vojašnici so dvignili in Bettlesova žena se je umila in praznično oblekla. Po tem so na fin način obvestili Montana Kida, da je najboljši, če se takoj pobere iz mesta. Pa jo je popihal, seveda zopet na tujih saneh. Oddahnil se je Dawson, ko se je oddaljil od Yukona in želel mu je srečno pot k cilju, ki je usojen vsem takim grešnikom. Za njim pa jo je udaril lastnik psov s policistom.

Potoval je proti Circle Cityju in led se je topil pod sanmi. Ze zaradi ukradenih psov je želel, da čim prej doseže ameriški teritorij, še predno se stopi led. Toda popoldne tretjega dne je uvidel, da ga bo pomlad prehitela. Yukon je renčala in se trgala s svojih verig. Na mnogih krajih je moral reko obiti, zakaj led se je v deročem toku topil in v premikajoči se ledeni masi so nastajale velike razpoke. Led je pokal z zamoklim bobnenjem. Skozi razpoke in neštivilne odprtine se je pričela voda razliviati preko ledu. Vode se je že toliko nabralo, da so psi bolj plavali kakor hodili. Posebno v bližini nekega otoka, kjer se je nameraval ustaviti. Na otoku je stala kočica in oba prebivalca te kočice sta ga sprejela neprijazno. Pa je kar izpregel pse in pričel pripravljati južino.

Donald in Davy sta bila tipična predstavnika klavernih obmejnih naseljencev. Bila sta v Kanadi rojena Škota in vzgojena v mestu. Iz pisarne jih je spravila hipna strast po zlatu. Dvignila sta svoje prihranke in odpotovala v Klondike, da bi kopalata zlato. Pa sta čez mero okusila negostoljubnost te zemlje. Ko jima je pošla hrana in jima je upadel pogum in ko jima je ostalo od vsega navdušenja samo še goreče domotožje, sta se vdinila neki družbi za sekanje drv za parnike. Družba jima je obljubila za plačo hrano ter brezplačen povratek v domovino. Kako neizkušena sta bila, priča že to, da sta si zbrala za svoje delo in bivališče baš ta otok, ki je bil okoli in okoli odan od ledu. Dasi tudi Montana Kid dosti ni več vedel, kako je takrat, kadar prične pokati led na velikih rekah, vendar se je poželjivo oziral po drugem bregu, kjer je bil v visokih skalinah pač dovolj varen pred to ledeno grozo.

Ko se je okrepčal in nakrmil pse, si je prižgal pipo in odšel na izvid. Kot vsi drugi otoki

na tej reki, je bil tudi ta na zgoranjem koncu višji. Tu sta si Donald in Davy zgradila svojo kočico in tu sta zlagala svoja drva. Reka je bila široka nekaj kilometrov. Otok je ločil od nasprotnega obrežja približno sto metrov širok stranski rokav. Že se je hotel spustiti Montana Kid s svojimi psi na drugi breg. Toda

Razni mali oglasi

HIŠNIK - JANITOR

45 do 50 let star
5 noči v tednu—40 ur dela.
Plača 85 centov na uro.
Oglasite se pri hišniku.

BRAGNO & CO.

2607 W. Monroe St.

KROJAČNICA in čistilnica, stara 33 let, se prodaja za nizko ceno. Oglasite se med 9 A. M. do 2 P. M. na 3754 Montrose.

ŽENSKE ZA ČIŠČENJE, 6% ur večernega dela. Stalna služba. Unjška plača. 330 So. Wells St., Room 620. Harrison 5476

PRODA SE dve stan. hiša, furnes gorkota, zaprt porč, 9 čevljev prtičije. Velika garaža za truck. Ključite: Columbus 3980

PRODA SE po zmerni ceni dvo-nadstrop. iz opeke hiša. V poslopu je prodajalna cigar, mleka, kendinga, so-davice in šolskih potrebščin. Sobe odzadej in 6 sob stan. nad za dve kari garaže. 1901 So. 57th St., Cicero, Ill.

AGITIRAJTE ZA PROSVETO!

TISKARNA S.N.P.J.

v tiskarsko obrt spadajoča dela
Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, čajnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenščini, hrvaščini, slovanski, češki, angleškem jeziku in drugih...

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

... Vsa pojavnika daje vodstvo tiskarne
... Cene zmernne, unjško delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:
SNPJ PRINTERY

2657-59 S. Lawndale Avenue - Chicago 23, Illinois
TEL. ROCKWELL 4904

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveta in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine ki eni naročnik. List Prosveta stane za vsa enaka, za člana ali članice \$6.00 za eno letno naročnino. Ker pa člani še plačajo pri assessantu \$1.20 za tednik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni vzroka, reči, da je list predrag za člana SNPJ. List Prosveta je vaše lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Čena listu Prosveta je:

Za Zdruč. države in Kanado \$6.00	Za Chicago in okolico je \$7.50
1 tednik in..... 4.80	1 tednik in..... 6.30
2 tednika in..... 3.60	2 tednika in..... 5.10
3 tednike in..... 2.40	3 tednike in..... 3.90
4 tednike in..... 1.20	4 tednike in..... 2.70
5 tednikov in..... nič	5 tednikov in..... 1.50
Za Evropo je..... \$9.00	

Ispolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je vaše lastnina.

PROSVETA, SNPJ,
2657 So. Lawndale Ave.
Chicago 23, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto \$.....

1. Ime..... Čl. družstva št.....
Naslov.....

Ustavite tednik in ga pripišite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

2. Čl. družstva št.....
3. Čl. družstva št.....
4. Čl. družstva št.....
5. Čl. družstva št.....

Mesto..... Država.....
Nov naročnik Star naročnik

Montana Kid

Jack London

1.

Montana Kid se je poslovil od sedla in svojih mehikanskih ostrog ter si odkril idahonski prah s svojih nog. In to z dveh vzrokov. Resna in stroga civilizacija je dosegla tudi mehikanske pašnike in pokvarila tamkajšnje prastare navade. Ta družba, ki si je pričela osvajati zapad, pa ni gledala prijazno ljudi, h katerim se je prišteval Montana Kid. Poleg tega pa je to plemo premaknilo svoje meje za nekaj tisoč milj navzgor. Tako je nastalo na mah dovolj prostora za vse take ljudi. Seveda je bila ta zemlja do malega pušta. No, pa so vendarle imele vse te zamrznjene kvadratne milje vsaj to dobro, da so nudile onim, ki jim je doma primanjkovalo zraka, polno prostost in zavetje.

Montana Kid je bil eden tistih. Prilomastil je na obrežje s tako naglico, kakor da bi mu bilo za petami najmanj pol dučata policistov. Imel pa je več poguma kakor denarja. Posrečilo se mu je, da se je v puget-

soundskem pristanišču vkrcal na ladjo in prestal je vse težave medkrovnne morske vožnje. "Ko so ga nekega pomladnega dne ob bregu Dyeaje izkrcali, je bil precej zelen. Cene psov, hrane, opreme ter pristojbine, ki sta jih pobirali obe državi, so ga kar kmalu podučile, da je ta zverna dežela vse prej kot obljudna dežela. Zaradi tega je budno pazil, da pride čimprej do denarja. Je pa tod mirgolelo navdušenih romarjev, in baš te je nameraval oskubiti.

V neki šupi iz borovih desk si je najprvo uredil igralnico. Pa ga je sila primorala, da je živlega spremenil v mrliča. Seveda jo je moral zaradi tega popihati. Potem je hotel obogateti z žebliji, ki jim je cena tako poskočila, da si jih komaj štiri dobil za dolar. Pa je nenadoma nekdo postavil na trg sto ton žeblij—in Montana Kid je moral prodati svojo zalogo v zgubo. Naselil se je nato v Sheep Campu. Tu je organiziral vse poklicne nosače in v enem dnevu je navil tarifo za deset centov. Postrežki pa so iz hvaležnosti pridno posečali njegovo igralnico, kjer jih je zopet za ves dobiček opeharil. Pa so ga vendar

pogrunтали. Zapalili so mu barako in si razdelili njegov denar. Pa zopet s praznimi žepi na sanil

Povsod se ga je držala smola. Postal je tihotapec. Pa so se mu na nevarnih in neznanih stezah izneverili indijanski vodniki—zalogo žganja pa mu je zaplenila jezdečka policija. Številne druge nesreče so povzročile, da je postal strupen in neobziren in tak je prišel v tabor k benetskemu jezeru, kjer je dvajset ur prav neprijetno razsajal. Neka skupina zlatokopcev pa ga je vzela na piko in tako je moral pobrati zopet šila in kopita. To se mu je večkrat pripetilo. Včasih je moral tako naglo povežati svojo culo, da se je v naglici vsedel kar na tulo vprego. To pa pomeni pod mijejšim podnebje obgal naselbin. Ko je bil že sto milj prejahal, je šele razpel svoj šator. Pričela se je pomlad in mnogo odličnih meščanov iz Dawsona se je šel s njim napotilo na jug, da jih ne prehitijo vlažno vreme. Marsikoga je srečal, pa se je seznanil z njim ter si zapomnil njegovo ime ter število njegovega zlatokopa. Imel pa je sijajen spomin in živahno do-

BOOKS BY LOUIS ADAMIC

My Native Land.....	3.75
From Many Lands.....	3.50
Grandsons.....	2.50
Laughing in the Jungle...	3.00
My America.....	3.75
Native's Return.....	2.75
Two-Way Passage.....	2.50
What's Your Name?.....	2.50

Order from
Proletarec
2301 South Lawndale Avenue
Chicago 23, Ill.